

Ковач-Петрушенко Анастасія,
*аспірантка кафедра філософської антропології та культури
Львівського національного університету імені Івана Франка
petrushenkokovach@gmail.com*

КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ ФІЛОСОФСЬКОГО ПОСТМОДЕРНІЗМУ В КРАЇНАХ ЦЕНТРАЛЬНОЇ І ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ В 70–80-Х РОКАХ 20-ГО СТОЛІТТЯ

Темою даної статті є ознаки прояву постмодернізму в європейській культурі ХХ століття. У статті приділяється особлива увага регіональним ознакам процесів формування та змістовних акцентів в постмодернізмі провідних країн Європи. Застосовуються методи герменевтики, порівняльного та контекстуального аналізу. Подальші перспективи досліджень пов'язані з детальним аналізом культурного єднання та ідейних дифузій європейського постмодернізму.

Актуальність теми полягає в пошуку нових цінностей та змісту, що виникли в результаті подій другої світової війни та соціокультурних змін, що відбувалися в Європі у зазначений період. Стаття спрямована на розкриття регіональних особливостей постмодернізму в європейській культурі ХХ століття з метою подальших досліджень культурного єднання та ідейного впливу постмодернізму в Європі.

Зокрема, стаття пропонує вивчення взаємозв'язку між регіональними особливостями європейського постмодернізму та його впливом на формування ідентичності культурних спільнот. Дослідження розкриває унікальність і варіативність постмодерністських проявів у різних європейських країнах, враховуючи історичні, соціокультурні та політичні умови. Це дозволяє отримати глибше розуміння розвитку постмодернізму як феномену, що впливає на менталітет, творчість та спосіб життя сучасного європейського суспільства. Подальше дослідження цієї теми сприятиме відкриттю нових перспектив для аналізу постмодерністських проявів у контексті європейської культури і сприяє збагаченню наукового дискурсу в цій області.

Додатковою метою статті є розкриття впливу постмодернізму на сучасну культурну сферу Європи. В умовах глобалізації та швидкого розвитку інформаційних технологій, постмодерністські ідеї та естетика виявляють свою актуальність та значущість. Вони знайшли втілення в різних сферах життя, таких як мистецтво, література, архітектура, дизайн, масова культура та інтернет-простір. Дослідження поширення і впливу постмодернізму на сучасну європейську культуру дає змогу краще розуміти динаміку та тенденції її розвитку. Аналіз цих процесів відкриває шлях до розуміння важливості та значення постмодернізму в сучасному світі, а також допомагає прогнозувати його подальшу еволюцію в майбутньому.

Ключові слова: постмодернізм, постмодерн, Італія, Франція, Великобританія, Німеччина, деконструкція, симулякр, інтертекстуальність.

Kovach-Petrushenko Anastasiia,
*Postgraduate Student at the Department of Philosophical Anthropology and Culture
Ivan Franko National University of Lviv
petrushenkokovach@gmail.com*

COMPARATIVE ANALYSIS OF PHILOSOPHICAL POSTMODERNISM IN THE COUNTRIES OF CENTRAL AND WESTERN EUROPE IN THE 70S–80S OF THE 20TH CENTURY

The topic of this article is the manifestations of postmodernism in European culture of the 20th century. The article pays special attention to the regional characteristics of the formation processes and thematic accents in the postmodernism of leading European countries. The methods of hermeneutics, comparative and contextual analysis are employed. Further research prospects are associated with a detailed analysis of the cultural integration and ideological diffusion of European postmodernism.

The relevance of the topic lies in the search for new values and content that emerged as a result of the events of the Second World War and socio-cultural changes that took place in Europe during the specified period. The

article aims to uncover the regional peculiarities of postmodernism in European culture of the 20th century, with the purpose of further investigating the cultural integration and ideological influence of postmodernism in Europe.

Specifically, the article proposes to study the interrelationship between the regional characteristics of European postmodernism and its impact on the formation of cultural identities. The research reveals the uniqueness and variability of postmodern manifestations in different European countries, taking into account historical, socio-cultural, and political conditions. This allows for a deeper understanding of the development of postmodernism as a phenomenon that influences the mentality, creativity, and lifestyle of contemporary European society. Further exploration of this topic will contribute to the discovery of new perspectives for analyzing postmodern manifestations in the context of European culture and enriching the scholarly discourse in this field.

An additional objective of the article is to explore the influence of postmodernism on the contemporary cultural sphere of Europe. In the era of globalization and rapid development of information technologies, postmodernist ideas and aesthetics demonstrate their relevance and significance. They have found embodiment in various domains of life, such as art, literature, architecture, design, mass culture, and the internet space. Investigating the dissemination and impact of postmodernism on contemporary European culture allows for a better understanding of its dynamics and trends. The analysis of these processes paves the way for comprehending the importance and significance of postmodernism in the modern world, as well as predicting its further evolution in the future.

Key words: postmodernism, postmodernity, Italy, France, United Kingdom, Germany, deconstruction, simulacrum, intertextuality.

Актуальність теми статті полягає в тому, що на початку ХХ століття в філософії розвивалися авангардні течії, які протистояли класичним. Вони не змогли повністю сформуватися через події двох світових воєн. Після Другої світової війни європейська культура переживала деякий шок, а між 50-ми та 70-ми роками ХХ століття, коли Європа відновлювалася після війни, ці течії почали знаходити своїх прихильників. Однак, в цей період звичні для того часу модерні авангардні напрямки культури стали еволюціонувати в нові форми. Під впливом економічної кризи після Другої світової війни, а також таких подій, як студентські протести, інтелектуальна «революція» у Франції в 1968 році, створення експериментального авангардного та теоретичного журналу «Tel Quel», сексуальна революція, війна у В'єтнамі, загроза використання ядерної зброї, «холодна війна» – інтелектуали почали шукати нові цінності та зміст, що призвело до появи нових ознак, які перетворилися на постмодернізм як напрямок культури. З 70-х років ХХ століття вплив – прямий та опосередкований – ідей та практик постмодернізму на західну культуру став помітним та навіть скандальним, залишаючись в певному сенсі таким і в наш час. Тому явище постмодернізму залишається предметом наукового дослідження. При цьому досить часто постмодернізм розглядають у загальному плані, тоді як у своїх реальних проявах він дещо відрізняється в різних культурних регіонах та країнах, що також потребує обґрунтованої уваги.

Ціль і завдання статті. Ця стаття присвячена ознакам постмодернізму в європейській культурі ХХ століття, зокрема його регіональним особливостям. Автор використовує методи герменевтики, порівняльного та контекстуального аналізу для дослідження процесів формування та змістовних акцентів постмодернізму в провідних країнах Європи.

Основна частина. Актуальність теми полягає в тому, що постмодернізм став одним з основних напрямків культури на початку ХХ століття, а його вплив на західну культуру був помітним і навіть скандальним (Татаркевич В., 2001, с. 421). Проте, постмодернізм має свої реальні прояви в різних культурних регіонах та країнах, що потребує обґрунтованої уваги. Дослідження постмодернізму може сприяти розумінню сучасної культури та її еволюції.

Одною з провідних країн Європи, де постмодернізм отримав значний розвиток, є Франція. Відомий французький філософ Жан-Франсуа Ліотар започаткував концепцію «стану постмодерну», яка полягає в тому, що суспільство перетворилось на глобальну мережу зв'язків, де немає одного центру контролю та влади (Ігнатенко М., 2001). Це призвело до розпаду традиційних ієрархій та структур, що були характерні для модернізму.

У Німеччині постмодернізм проявився в літературі та філософії. Одним з провідних представників постмодерністської літератури є Гюнтер Грасс, який у своїх творах поєднує реалістичний опис з міфологічними елементами та іронією (Васильєва А. В., 2009).

У філософії постмодернізм представлений роботами Юргена Габермаса та Мішеля Фуко.

У Великобританії постмодернізм проявився в архітектурі, мистецтві та культурній теорії. Одним з провідних архітекторів постмодернізму є Роберт Вентурі, який використовував іронію та гумор у своїх проєктах. У мистецтві постмодернізм представлений роботами Дейвіда Хокні та Деймона Херста. У культурній теорії постмодернізм представлений роботами Фредріка Джеймсона та Джона Фоулза (Шахова К. О., Жлуктенко Н. Ю., Павличко С. Д. та ін., 1993).

В Італії постмодернізм проявився в архітектурі та дизайні. Одним з провідних архітекторів постмодернізму є Альдо Россі, який використовував елементи класичної архітектури та іронію у своїх проєктах. У дизайні постмодернізм представлений роботами Еttore Сотсасса та Алессандра Мендіні.

У кожній країні постмодернізм має свої особливості та реалізується у різних сферах культури. Дослідження постмодернізму допомагає зрозуміти сучасну культуру та її еволюцію, а також виявити спільні та відмінні риси різних культурних регіонів.

Постмодернізм проявляється в різних сферах культури та мистецтва. Загальна ідея постмодернізму полягає в тому, що він заперечує єдину істину та намагається розглядати різноманітність та багатоманітність культурних проявів як щось, що не може бути об'єктивно оцінене чи інтерпретоване. Він також наголошує на тому, що суспільство не можна сприймати як єдину структуру з централізованим управлінням, а потребує розуміння як складного мережевого утворення з багатьма рівнями влади та контролю.

Деконструкція – метод читання тексту з метою виведення на поверхню конфліктів, прихованих та явних, і розбіжностей, нових складових змісту вже відомого твору за допомогою переосмислення тексту під новим кутом погляду (Ч. Вінквіста і У. Тейлора, 2003, с. 203).

У філософському постмодернізмі активно використовується поняття «хаос». Ж. Дельоз запропонував розуміти під хаосом певний стан середі, який не ідентифікується в системі опозицій хаос-космос, смисл-несмисл, а характеризується складним потенціалом смислородження (упорядкування) без наявності певної семантики (порядку). Це поняття зв'язується з концептами «нечіткості» та «нестабільності»,

оскільки сам феномен постмодерну «породжує атмосферу нестабільності» (С. Я. Підопігора, А. С. Підопікору, 2013, с. 496).

Ще одним важливим терміном філософського постмодерну є «симулякр», для якого характерна абсолютна неподібність та неповторюваність об'єктів з реальністю. У французькому постмодернізмі це поняття називають «естетикою стабільності». В кожній частині Європи постмодернізм має свої особливості, але в цілому він прагне до фрагментарності як позитивного явища (Спанос В., 1999, с. 327).

У літературі постмодернізм проявляється у відмові від класичної структури твору та наголошенні на фрагментарності, перетинах жанрів та метатекстуальних елементах. У музиці постмодернізм виявляється у поєднанні різних стилів та жанрів, а також у використанні семплів та інших елементів з інших музичних творів.

У мистецтві постмодернізм намагається змінити спосіб сприйняття мистецтва, використовуючи іронію, гумор та ігрову форму. В архітектурі постмодернізм проявляється у використанні елементів з різних епох та стилів, а також у створенні будівель з нестандартною формою та конструкцією.

У поп-культурі постмодернізм проявляється у використанні цитат та елементів з інших культурних творів, а також у створенні нових мемів та інтернет-мемів.

Усі ці прояви постмодернізму відображають його прагнення до розуміння світу як багатоманітного, складного та неповторного, що не може бути охоплене однією істинною версією. Водночас, постмодернізм наголошує на тому, що цей світ все ж таки можна сприймати та розуміти, але тільки через призму різноманітних поглядів та інтерпретацій.

Ж.-Ф. Ліотар вводить поняття наративу, стверджуючи, що вони є основною формою «використання» знань. «Наративи» - це повідомлювальні структури, характеризуються визначеним типом дискурсу в різні історичні періоди. Їх ділять на макро-, мета- та мікронаративи. Особливістю постмодернізму в його книзі «Становлення постмодерна» є злиття макронаративів через катастрофи ХХ століття, відсутність віри в силу розуму, а також криза старих цінностей. Так у філософії постмодернізму з'являються «мовні ігри» як основа світу (Татаркевич В., 2001, с. 421).

Ж. Дельоз відкидає традиційний емпіризм на користь «трансцендентального емпіризму», тобто емпіризму, який доповнюється кантовською філософією, стверджуючи, що принцип суб'єктивності, поняття фактичного реального досвіду має вийти на перший план. Він разом з Ф. Гваттарі відкидає капіталістичний соціум, стверджуючи, що він перетворює людей на бездуховних маріонеток. Ці автори стверджували, що виробництво товарів стало фабрикою по виробництву бажань і людей, а завдання постмодерністів полягає в демашинізації виробництва бажань.

Крім того, Ж. Дельоз та Ф. Гваттарі вводять у філософію постмодернізму таке поняття, як ризома (кореневище), яке відкидає «ієрархію» дерева та приносить поняття багатства взаємодії (Ferroni G., 1991).

У Великобританії світова війна суттєво позначилась на філософії. Після війни почала розпадатися Британська імперія. Після нестабільності того періоду звичний порядок життя британців розширився, фактично весь світ мав бути збережений. Але звичне для британців суспільство, історична послідовність, були підірвані. Це призвело до зростання інтересу до нових філософських ідей, які були спрямовані на вивчення соціальних та культурних змін.

Один з найбільш відомих філософів постмодернізму в Великобританії - це Джон Фоулз. У своїх романах він висловлював ідеї постмодернізму, зокрема, відкидання традиційних моральних норм та прагнення до індивідуалізму (Сенчук І. А., 2011).

Інший визначний філософ Великобританії – це Річард Рорті. Він розвивав ідеї постмодернізму, зокрема, вказував на те, що історія не є об'єктивною, а залежить від того, як її сприймає людина. Він також стверджував, що знання не є статичним, а постійно змінюється (Шахова К. О., Жлуктенко Н. Ю., Павличко С. Д. та ін., 1993).

У США філософія постмодернізму розвивалася в напрямку культурної теорії. Один з найбільш відомих представників цього напрямку – це Фредерік Джеймсон. Він стверджував, що культура стала головною силою, яка визначає сучасний світ. Він також вказував на те, що постмодернізм є реакцією на кризу модернізму, яка проявилася у втраті віри в прогрес та раціональність.

Інший визначний філософ Франції – це Жак Дерріда. Він розвивав ідеї

постструктуралізму, зокрема, вказував на те, що мова не є об'єктивною, а залежить від того, хто її використовує. Він також стверджував, що ідеї та концепти не мають чітких меж та значень, а є постійно змінними.

У загальному, філософія постмодернізму відкидає ідею об'єктивності та універсальності знань, а також прагне до розуміння культурних та соціальних змін у світі. Вона також стверджує, що мова та концепти не є статичними, а постійно змінюються в залежності від контексту та інтерпретації.

Філософія постмодернізму також прагне до індивідуалізму та підкреслює важливість ролі суб'єктивного досвіду в процесі формування знань. Вона визнає, що культура та соціальні структури є складними та багатомірними, і не можуть бути повністю описані за допомогою одного підходу чи теорії.

Одним з ключових аспектів філософії постмодернізму є критика метанаративів. Метанаративи – це широко прийняті ідеології, які намагаються пояснити всі аспекти життя та суспільства, такі як релігія, наука, політика тощо. Філософи постмодернізму вважають, що метанаративи не можуть бути повністю правдивими, оскільки вони не враховують індивідуальних досвідів та контекстуальних факторів (Джеймсон Ф., 1996).

Одним з найбільш відомих прикладів критики метанаративів є філософія постколоніалізму. Цей підхід розглядає вплив колоніальної епохи на культуру та ідентичність народів, які були піддані колоніальному гніту. Філософи постколоніалізму вважають, що метанаративи, такі як євроцентризм, не враховують унікальних досвідів та культурних традицій народів, які були піддані колоніальному гніту.

Усе більше філософів починають об'єднувати постмодернізм з ідеями екології та сталого розвитку. Вони вважають, що постмодерністський підхід може допомогти нам краще розуміти складну взаємодію між людиною та природою, а також сприяти розвитку більш сталого та екологічного суспільства.

У загальному, філософія постмодернізму продовжує розвиватися та впливати на різні галузі знань. Вона надає інноваційний погляд на культуру, соціальні структури та ідентичність, і допомагає нам краще розуміти складний світ, в якому ми живемо.

Філософія постмодернізму в Німеччині з'явилася з десятирічною затримкою порівняно з Францією та Великою Британією. Це викликало багато складнощів у встановленні стосунків з попередніми ідеологіями та лідерами, які колись були популярними серед німців. Німці стидалися своєї національності та героїв минулого. Після Другої світової війни в Німеччині все було перевернуто з ніг на голову. І це також вплинуло на культуру та сприйняття світу, а отже, і на постмодернізм.

Також слід зазначити, що Німеччина є родом «серйозної філософії», тобто концепцій Канта, Гегеля, Ніцше, Шопенгауера та інших. Тому сприйняти серйозно постмодернізм з його ігровим підходом та відкиданням усього, що було раніше, для німців було досить складно. Однак, як зазначає Х.-Й. Ортхайль, вони знайшли спосіб поєднати ці дві концепції, створивши «німецький постмодернізм» (Ortheil Н.-J., 1986, с. 322).

Коли постмодернізм вплинув на культуру Німеччини, він приніс з собою багатополарність та багатоманітність. Тут важливу роль відіграла розбитість нації на два регіони, що призвело до розвитку плюралізму в німецькій культурі. Це сприяло народженню одного з найвідоміших романів німецького постмодернізму – «Парфюмер» Патріка Зюскінда. Також варто зазначити метафору – роз'єднання Німеччини на два табори, які потім об'єдналися (ФРН та НДР), що призвело до парадоксу: німці мріють про єдність, але не можуть поєднати дві різні культури, економіки та сприйняття світу. Це вплинуло на постмодернізм та його використання інтертекстуальності. Таким чином, німецький постмодернізм відзначався високим почуттям хаосу життя та невизначеності буття (Васильєва А. В., 2009, с. 190-192).

Одним з головних представників німецького постмодернізму є Юрген Габермас. Він вважає, що постмодернізм відкидає ідею прогресу та раціональності, але водночас він сам використовує ці принципи для критики самого постмодернізму. Габермас стверджує, що постмодернізм не може бути основою для будь-якої політичної програми, оскільки він не має чіткої концепції соціальної справедливості та не може запропонувати реальних засобів досягнення цієї справедливості (Спанос В., 1999).

Постмодернізм у Німеччині розглядається як можливість «втечі» від суспільної дійсності та визначених ролей. Він дає можливість відчувати себе вільним від обмежень та стереотипів, але це може призвести до втрати контакту з реальністю та відчуття безпорадності перед нею (Ч. Вінквіста і У. Тейлора, 2003).

У німецькому постмодернізмі велику увагу приділяли питанням мови та її впливу на сприйняття світу. Філософ Мартін Хайдеггер стверджував, що мова не просто відображає дійсність, але й формує її. Він розглядав мову як засіб побудови світу та існування людини у ньому (Татаркевич В., 2001). Це погляд став основою для розвитку концепції «мовного обертаючого пункту» у постмодернізмі, яка стверджує, що мова не може бути об'єктивною та нейтральною, а завжди має свої приховані значення та ідеологію (Центральний О. Ю., 2010).

Узагальнюючи, можна сказати, що німецький постмодернізм відрізняється від французького та британського своєю спрямованістю на «серйозну філософію» та використанням інтертекстуальності для висловлення хаосу та невизначеності буття. Водночас, він зберігає загальні риси постмодернізму, такі як критика метанаративів, плюралізм та багатоманітність культурних проявів.

Італія, яка воювала в альянсі з Німеччиною, пройшла складну історію. Тут люди після війни сконцентрували всі свої сили (моральні, фізичні, інтелектуальні) на відновленні економіки, що призвело до відомого в усьому світі «економічного чуда». Але разом із таким активним розвитком економіки та поліпшенням життя італійців у 60-х роках почало приходити розуміння, що гроші не можуть виміряти багато речей та не замінять тих втрат, які зазнали італійці під час Другої світової війни. В Італії почалося загальне відкидання всіх попередніх цінностей, і тут з'явився постмодернізм. Разом з розумінням, що розвинена економіка не змінює життя статистичного італійця, у культурі став прориватися мас-маркетинг, перетворюючи його в масову культуру. Це відобразилось найбільш у постмодернізмі цієї країни. Почалась «гра» з протиставленням масовості елітарності, яка перетворилась на колажування, як один з головних ознак італійського постмодернізму. Серед авторів, які досліджували поняття «постмодернізм» в італійській культурі,

є такі: Дж. Ваттімо, У. Еко, Е. Маджіо, К. Сині, Дж. Чералле та інші.

Варто зазначити, що італійський постмодернізм отримав назву «слабкого мислення». Перший, хто ввів цей термін, був Дж. Ваттімо, маючи на увазі зневагу італійців до абсолютних і несумісних істин, але це не обмежує загального сприйняття минулого, а скоріше викликає почуття поваги до цінностей та ідеалів попередніх традицій. Нові автори прийняли, що вони прийшли «після» і потрібно сприймати все, що було «до», з повагою, але виходити за межі, експериментувати. Перші офіційні прояви постмодернізму в Італії сталися на фестивалі Бієннале в Венеції в 1980 році, а саме на виставці під назвою «Присутність минулого». Там було представлено два аспекти італійського постмодернізму: повернення до історичних коренів та повернення до новаторського лінгвістичного експерименту, заснованого на подвійному коді (Enciclopedia on-line).

В цілому, італійський постмодернізм можна характеризувати п'ятьма головними ознаками:

1. Лавиною складних та дезорієнтуючих виразів.

2. Повернення до мови та перетворення світу на мову.

3. Опис влади з усіма її секретними заговорами, які звичайна людина на в змозі розшифрувати, адже героїв серед простих людей не буває.

4. Перетворення культури на масову культуру та зміна ставлення до неї.

5. Колажування та протиставлення масовості елітарності (Lucia Gasperini, Stefano Sandrelli).

Італійський постмодернізм змінив сприйняття культури та мистецтва в Італії, відкрив нові можливості для експериментування та зміни підходу до традиційних цінностей. Це стало можливим завдяки складному історичному шляху країни та її відносинам з Німеччиною під час Другої світової війни. Сьогодні італійський постмодернізм залишається одним з найбільш впливових напрямків у світовому мистецтві та культурі.

Висновки. Ще в кінці 90-х років вважалося, що визначити національні особливості постмодернізму в різних країнах практично неможливо (Сосновська Д., 1995, с. 6). Проте в цій статті ми спробували продемонструвати, що, незважаючи на його інтернаціональність

як таку, культурний код кожної окремої країни вплинув на деякі її регіональні особливості. Тому ми акцентували увагу на деяких відмінностях у поглядах, філософських позиціях, літературних творах, а також архітектурі та кіно в залежності від країни походження та поширення даного культурного явища. Навіть у межах однієї лише Європи існували різні погляди та ідеології напрямків, а також позиції, які відрізнялися не тільки в прямому, але й у переносному сенсі (наприклад, після Другої світової війни). У Франції постмодернізм виявився у двох концепціях: «трансцендентальний емпіризм» та «мовні ігри». У Великобританії вплив постмодернізму був пов'язаний з епохою королеви Вікторії (вікторіанська). В Німеччину постмодернізм прийшов з запізненням, що пов'язано з подальшою ситуацією у державі та психологією «програвших війну та втративших все», що змусило німців деякий час переосмислювати цей напрямок. Також не слід забувати про сильну класичну школу філософії в Німеччині, через що тут часто звертаються до інтелектуальної традиції, з'являється свехмірне використання інтертекстуальності. У Італії постмодернізм прийшов з Німеччини, увібравши «старі» особливості німецького постмодернізму. Тут його назвали «слабкими думками» через те, що нічого нового не створюється після ідей Ніцше та Хайдеггера.

У США постмодернізм проявився у двох напрямках: «післямодернізм» та «ню-йоркський постмодернізм». Перший з них був пов'язаний з культурою популярної масової культури, такою як кіно, музика та телебачення. Другий - з архітектурою, дизайном та мистецтвом, які відрізнялися своєю еkleктикою та розмаїттям стилів.

У Японії постмодернізм проявився в культурі «манга» та «аніме», які поєднують в собі японську традицію та західні впливи. Також в Японії постмодернізм виявився у архітектурі, яка характеризується використанням нових матеріалів та форм.

Отже, можна стверджувати, що постмодернізм, незважаючи на свою інтернаціональність, має свої регіональні особливості, які пов'язані з культурним кодом кожної окремої країни. Це виявляється у поглядах, філософських позиціях, літературних творах, а також архітектурі та кіно.

У Європі постмодернізм проявився у багатьох країнах, але найбільш відомим є французький

постмодернізм. У Франції постмодернізм виявився у літературі, мистецтві та архітектурі. Літературний постмодернізм в Франції характеризується використанням іронії та гумору, а також зверненням до класичної літератури. Архітектурний постмодернізм у Франції характеризується використанням елементів класичної архітектури та еkleктикою стилів.

У Великобританії постмодернізм проявився у літературі, мистецтві та архітектурі. Літературний постмодернізм в Великобританії характеризується використанням іронії та гумору, а також зверненням до популярної культури.

У мистецтві британський постмодернізм виявився у творчості таких художників, як Дейвід Хокні та Деймон Херст. Архітектурний постмодернізм у Великобританії характеризується використанням елементів класичної архітектури та еkleктикою стилів.

Отже, постмодернізм - це культурний феномен, який проявляється у різних країнах світу залежно від їх культурного коду. Цей рух характеризується еkleктикою стилів, зверненням до популярної культури, іронією та гумором. Постмодернізм охоплює різні галузі культури, такі як література, мистецтво, архітектура та кіно.

Список використаних джерел:

1. Васильєва, А.В. (2009). Національний характер німецького постмодернізму. Молодий учений, 10.
2. Джеймсон, Ф. (1996). Політика теорії: Ідеологічні погляди у постмодерністичних дебатах. У М. Зубрицької (Ред.), Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. (с. 567–579). Львів.
3. Вінквіст, Ч., & Тейлор, У. (2003). Енциклопедія постмодернізму (В. Шовкун, Пер., О. Шевченко, Навч. ред.). Київ: Вид-во Соломії Павловичка «Основи».
4. Ігнатенко, М. (1998). Ігрова культура постмодерну (або вже не-культура). Вікно в світ, 2, 16-24.
5. Сенчук, І.А. (2011). Ірландський модернізм кінця ХІХ – першої половини ХХ століть: Вільям Батлер Єйтс і Джеймс Джойс: навч. посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка.
6. Сосновська, Д. (1995). Кінець пафосу. Кінець вартостей? (На матеріалі новітньої української літератури). Сучасність, 6, 145–149.
7. Спанос, В. (1999). Сучасна теорія та відновлення забутого. Вікно в світ, 5, 112–121.
8. Старовойт, І. (1998). Future in the Past: метафорика історії у постмодерній прозі. У Т.4. Філологія (с. 30–33). Київ: Національний університет «Києво-Могилянська академія».
9. Татаркевич, В. (2001). Історія шести понять: Мистецтво. Прекрасне. Форма. Творчість. Відтворництво. Естет. переживання (В. Корнієнко, Пер.). Київ: Юніверс.
10. Підопігора, С.Я., & Підопікору, А.С. (2013). Філософський словник (Вид. 2-е, стр.). Постів н / Д: Фенікс.
11. Центральний, О.Ю. (№ 5). Культурно-світоглядні засади головного мережевого суспільства ХХІ ст. Людина і культура, 1–57.
12. Шахова, К.О., Жлуктенко, Н.Ю., Павличко, С.Д., & ін. (1993). Література Англії ХХ століття: Навчальний посібник. Київ.
13. British postmodernism. (Електронний ресурс). Отримано з <http://dilka11.wixsite.com/bp001>
14. Enciclopedia on-line. (Електронний сайт). Отримано з <http://www.treccani.it/enciclopedia/postmoderno/>
15. Ferroni, G. (1991). Storia della letteratura italiana, T. 4. Einaudi Scuola.
16. Lucia Gasperini & Stefano Sandrelli. Calvino e il Sistema solare. (Електронний ресурс). Отримано з <http://www.brera.inaf.it/utenti/stefano/occhiopianeti/carducci/postmoderno.htm>
17. Ortheil, H.-J. (1987). Das Lesen-ein Spiel. Postmoderne Literatur? Die Literatur der Zukunft! Deutsche Literatur, Stuttgart, 592 с.

References:

1. Vasyliieva, A.V. (2009). Natsionalnyi kharakter nimetskooho postmodernizmu [National character of German postmodernism]. Molodyi Uchenyi, 10. [in Ukrainian].
2. Dzheimson, F. (1996). Polityka teorii: Ideolohichni pohliady u postmodernistychnykh debatakh [The Politics of Theory: Ideological Views in Postmodern Debates]. In M. Zubrytska (Ed.), Slovo. Znak. Dyskurs: Antolohiia svitovoi literaturno-krytychnoi dumky KhKh st. (s. 567–579). Lviv [in Ukrainian].
3. Vinkvist, Ch., & Teilor, U. (2003). Entsyklopediia postmodernizmu (V. Shovkun, Per., O. Shevchenko, Navch. ped.) [Encyclopedia of Postmodernism (V. Shovkun, Trans., O. Shevchenko, Ed.)]. K.: Solomii Pavlovyehka «Osnovy» [in Ukrainian].
4. Ihnatenko, M. (1998). Ihrova kultura postmodernu (abo vzhe ne-kultura) [Gaming Culture of Postmodernity (or Non-Culture Already)]. Vikno v svit, 2, 16–24. [in Ukrainian].

-
5. Senchuk, I.A. (2011). Irlandskyi modernizm kintsia KhKh – pershoi polovyny KhKh stolit: Viliam Batler Yeits i Dzheims Dzhois: navch. Posibnyk [Irish Modernism of the Late 19th to the First Half of the 20th Century: William Butler Yeats and James Joyce: textbook]. Lviv: LNU imeni Ivana Franka [in Ukrainian].
 6. Sosnovska, D. (1995). Kinets pafosu. Kinets vartostei? (Na materiali novitnoi ukrainskoi literatury) [The End of Pathos. The End of Values? (Based on the Material of Contemporary Ukrainian Literature)]. *Suchasnist*, 6, 145–149 [in Ukrainian].
 7. Spanos, V. (1999). Suchasna teoriia ta vidnovlennia zabutoho [Contemporary Theory and the Recovery of the Forgotten]. *Vikno v svit*, 5, 112–121 [in Ukrainian].
 8. Starovoit, I. (1998). Future in the Past: metaforyka istorii u postmodernii prozi [Future in the Past: Metaphorics of History in Postmodern Prose]. U T.4. *Filolohiia* (s. 30–33). Kyiv: Natsionalnyi universytet «Kyievo-Mohylianska akademiia» [in Ukrainian].
 9. Tatarkevych, V. (2001). Istoriia shesty poniat: Mystetstvo. Prekrasne. Forma. Tvorchist. Vidtvornytstvo. Estet. perezhivannia (V. Kornienko, Per.) [History of Six Concepts: Art. Beauty. Form. Creativity. Reproduction. Aesthetic Experience (V. Kornienko, Trans.)]. K.: Yunivers [in Ukrainian].
 10. Pidopihora, C.Ia., & Pidopikoru, A.C. (2013). *Filosofskyi slovnyk* (Vyd. 2-e, stp.) [Philosophical Dictionary (2nd ed., rev.)]. Postiv n/D: Feniks [in Ukrainian].
 11. Tsentralnyi, O.Iu. (№ 5). Kulturno-svitohliadni zasady holovnoho merezhevoho suspilstva XXI st. [Cultural and Philosophical Foundations of the Main Network Society of the 21st Century]. *Lyudyna i Kultura*, 1–57 [in Ukrainian].
 12. Shakhova, K.O., Zhluktenko, N.Iu., Pavlychko, S.D., & in. (1993). *Literatura Anhlii 20 stolittia* [Literature of England of the 20th Century: Textbook]. K. Navchalnyi posibnyk [in Ukrainian].
 13. British postmodernism [Electronic resource]. Retrieved from <http://dilka11.wixsite.com/bp001> [in English].
 14. Online Encyclopedia [Electronic website]. Retrieved from <http://www.treccani.it/enciclopedia/postmoderno/> [in English].
 15. Ferroni, G. (1991). *Storia della letteratura italiana*, Vol. 4. Einaudi Scuola. [in Italian].
 16. Gasperini, L., & Sandrelli, S. *Calvino and the Solar System* [Electronic resource]. Retrieved from <http://www.brera.inaf.it/utenti/stefano/occhiopianeti/carducci/postmoderno.htm> [in English].
 17. Ortheil, H.-J. (1987). *Reading – a Game. Postmodern Literature? The Literature of the Future!* Deutsche Literatur, Stuttgart, 592 p. [in English].